

danas idu zajedno i zaokupljaju isti javni prostor, a da nisu razdvajani kao oprečni medijski doživljaji? Markuze je to pokazivao na obradi vijetnamskog rata u SAD. Uvek smo suočeni sa tržištem prošlosti koja nije postojala, sa prošlošću kao iluzijom koja nas zabavlja, politizira i traumatizira (Huyssen 2000).

Eksplzivne posledice instrumentalizacije istorije otvorile su pitanje da li je bilo bolje podgrevati međunacionalne sukobe iz prošlosti, ili je jednostavnije bilo prepustiti ih zaboravu ili čak i ne pominjati? Kompromisno sećanje između "sada" i "onda" stvaralo je nove ratove između "nas" i "drugih". Možemo se složiti oko činjenica i zajedničkog jezika tumačenja, čak i materijalnog obeštećenja, ali se nikada nećemo složiti oko psihičkih nadoknada, tj. oko toga ko je bio veća žrtva, jer je veza ovih nadoknada sa racionalnošću potpuno proizvoljna. Mogu li službene proklamacije o prošlosti olakšati proces ozdravljenja ili samo stvoriti nove rane? Po nekima, izmirenja treba prepustiti dalekoj budućnosti kada funkcionalna saradnja stvori niz duboko ukorenjenih zajedničkih interesa koji mogu olakšati prevladavanje prošlosti. Da li se sećanje i politički identitet mogu tako formirati kako veruje funkcionalizam i da li je funkcionalna saradnja dovoljna za stvaranje novih oblika svesti? Za neke etničke grupe (kao npr. za izgnane Nemce iz Češke bilo je vrlo važno priznanje prava premda su svesni da ih nikada neće ostvariti). Politički identitet je katkad više idealna i simbolična nego materijalna kategorija.

Sećanje ne može biti ključna poluga moralnosti, pogotovo ne ono koje nameće industrija sećanja. Ova ne može garantovati kulturnu stabilnost. Fundamentalna potreba modernih društava je da žive u proširenim oblicima temporalnosti: sećanje (lično, generacijsko, javno, kulturno i neizbežno nacionalno) je deo te potrebe. Ali kada selektivno politizovano sećanje zadovoljava tu potrebu, onda je i potreba izopačena. Da li će se jednog dana pojaviti i globalno sećanje koje će obuhvatati različite delove prošlosti sveta? Verovatno ni to sećanje neće biti univerzalno, već takođe heterogeno i prizmatično (Huyssen 2000, p. 28-29). Sapostojanje mnoštva sećanja u sociološkom pogledu, uprkos konfliktnosti i haosu, jeste svedočanstvo modernizacije i globalizacije. U kulturnom pogledu to je svedočanstvo pojačane potrebe za prostornom i vremenskom pripadnošću u sve složenijem svetu. U meri u kojoj historiografija bude kadra da ubedljivije demistifikuje teleološke mitove o konačnom oslobođenju, pre svega nacionalnom, moći će savremena kritička kultura sećanja (koja ističe ljudska prava i prava manjina i preispituje različite nacionalne i internacionalne prošlosti) da stvori načela novog pisanja istorije i obezbedi budućnost manje pristrasnom sećanju. Pored protivrečnog sapostojanja nacionalizma i globalizacije, ne manje haotična je izmešanost političkog i naučnog prevladavanja prošlosti. U političkoj strani ovog procesa treba razdvajati selektivni odnos prema prošlosti, nošen isključivo interesima vladajućih snaga u demonizovanju političkog protivnika, od onoga u kom prevladava težnja za mirnom integracijom lišenom opterećujućeg sećanja koje obnavlja iracionalna sukobljavanja. Imperativi nauke su drugačiji: saznavno prosvetiteljski motivi nošeni objektivnim iznošenjem činjenica i višeslojnim tumačenjem njihovih složenih veza i međudejstava. Poseban problem u nauci se javlja kada treba preispitati iracionalnost svojstvenu svakoj prenatraglašenju idealizaciji. Strasna vezanost istraživača za predmet može da izoštrava pogled, ali i da učini slepim. Odavno je poznato da osećanja sputavaju realističnost, a nekažnjene masovne strasti još više su podložne neistoričnostima, jer ne poznaju samokritičku istinu i pravdu. Naučna kultura sklona glorifikaciji lako prelazi u isključivu demonizaciju istog. Kada dođe do spora, tolerancija prelazi u isključivost, a poštovanje u razorni bes.